

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΙΕΡΑ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗ ΑΘΗΝΩΝ

Αριθμ. Πρωτ./ΕΞ. **3932** /2010 Έν Αθήναις τῆ 10ῃ Δεκεμβρίου 2010

ΕΓΚΥΚΛΙΟΝ ΣΗΜΕΙΩΜΑ ὑπ' ἀριθ. 96

Πρὸς
Τοὺς Πανοσιολογιωτάτους
καὶ Αἰδεσιμολογιωτάτους Προέδρους
τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Συμβουλίων
τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν
Ἐνταῦθα

Εἰς ἐκτέλεσιν τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 4849/2745/2-12-2010 Ἐγκυκλίου Σημειώματος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, πέμπομεν ὑμῖν ἀντίτυπον τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 44 Φυλλαδίου "ΠΡΟΣ ΤΟ ΛΑΟ", μέ θέμα "Ἡ Ἐκκλησία ἀπέναντι στή σύγχρονη κρίση".

Ἐπίσης παρακαλεῖσθε ὅπως παραλάβητε ἀπό τήν Ἱεράν Ἀρχιεπισκοπήν Ἀθηνῶν ἐπαρκῆ ἀντίτυπα τοῦ ὡς ἄνω Φυλλαδίου, προκειμένου ταῦτα νά διανεμηθοῦν εἰς τοὺς πιστούς.

Ἐντολή τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου
Ο ΠΡΩΤΟΣΥΓΚΕΛΛΟΣ

Γεωργίου Γαβριήλ Παπανικολάου

Ἀρχιμ. Γαβριήλ Παπανικολάου

ΠΡΟΣ ΤΟ ΛΑΟ

«Ἡ Ἐκκλησία ἀπέναντι στή σύγχρονη κρίση»

Ἡ Ἱεραρχία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἡ ὁποία συνήλθε στήν τακτική Συνεδρία τῆς ἀπό 5^{ης}-8^{ης} Ὀκτωβρίου τ.ἔ., αἰσθάνεται τήν ἀνάγκη νά ἀπευθυνθεῖ στό πλήρωμά της, στό λαό τοῦ Θεοῦ, ἀλλά καί σέ κάθε καλοπροαίρετο ἄνθρωπο, γιά νά μιλήσει μέ τή γλώσσα τῆς ἀλήθειας καί τῆς ἀγάπης.

Οἱ ἡμέρες πού ζοῦμε εἶναι δύσκολες καί κρίσιμες. Περνάμε ὡς χώρα μιά δεινή οικονομική κρίση πού δημιουργεῖ στους πολλούς ἀνασφάλεια καί φόβο. Δέν γνωρίζουμε τί εἶναι αὐτό πού μᾶς ἔρχεται τήν ἐπόμενη μέρα. Ἡ χώρα μας φαίνεται νά μὴν εἶναι πλέον ἐλεύθερη ἀλλά νά διοικεῖται ἐπί τῆς οὐσίας ἀπό τοὺς δανειστὲς μας. Γνωρίζουμε ὅτι πολλοὶ περιμένετε ἀπὸ τὴν ποιμαίνουσα Ἐκκλησία νά μιλήσει καί νά τοποθετηθεῖ πάνω στὰ γεγονότα πού παρακολουθοῦμε.

Εἶναι ἀλήθεια ὅτι αὐτό πού συμβαίνει στήν πατρίδα μας εἶναι πρωτόγνωρο καί συνταρακτικό. Μαζὶ μέ τὴν πνευματική, κοινωνική καί οικονομική κρίση συμβαδίζει καί ἡ πάσης φύσεως ἀνατροπή. Πρόκειται γιά

προσπάθεια ἐκρίζωσης καί ἐκθεμελίωσης πολλῶν παραδεδομένων, τὰ ὁποῖα ὡς τώρα θεωροῦνταν αὐτονόητα γιά τὴ ζωή τοῦ τόπου μας. Ἀπὸ κοινωνικῆς πλευρᾶς ἐπιχειρεῖται μιά ἀνατροπὴ δεδομένων καί δικαιωμάτων καί μάλιστα μέ ἕνα πρωτοφανὲς ἐπιχείρημα. Τὰ ἀπαιτοῦν τὰ μέτρα αὐτὰ οἱ δανειστὲς μας. Δηλώνουμε δηλαδή ὅτι εἴμαστε μιά χώρα ὑπὸ κατοχὴ καί ἐκτελοῦμε ἐντολὲς τῶν κυριάρχων - δανειστῶν μας. Τὸ ἐρώτημα, τὸ ὁποῖο γεννᾶται, εἶναι ἐάν οἱ ἀπαιτήσεις τοὺς ἀφοροῦν μόνον σέ οικονομικά καί ἀσφαλιστικά θέματα ἢ ἀφοροῦν καί στήν πνευματική καί πολιτιστική φυσιογνωμία τῆς Πατρίδος μας.

Μπροστὰ στήν κατάσταση αὐτὴ ὁ κάθε λογικὸς ἄνθρωπος διερωτᾶται: Γιατί δέν πήραμε νωρίτερα ὅλα αὐτὰ τὰ δύσκολα μέτρα, πού σήμερα χαρακτηρίζονται ἀναγκαῖα. Ὅλες αὐτὲς τίς παθογένειες τῆς κοινωνίας καί τῆς οἰκονομίας πού σήμερα ἐπιχειροῦμε μέ βίαιο τρόπο νά ἀλλιάξουμε, γιατί δέν τίς ἀλλιάξαμε στήν ὥρα τους; Γιατί ἔπρεπε νά φθάσουμε ὡς ἐδῶ; Τὰ πρόσωπα

**Ἡ Ἐκκλησία μιλάει στὰ παιδιά της
μέ τή γλώσσα τῆς Εὐθύνης,
τῆς Ἀλήθειας καί τῆς Ἀγάπης**

**ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ
2010**

44

στήν πολιτική σκηνή του τόπου μας είναι, έδω και δεκαετίες, τά ίδια. Πώς τότε υπολόγιζαν τό πολιτικό κόστος, γνωρίζοντας ότι οδηγούν τή χώρα στή καταστροφή και σήμερα αισθάνονται άσφαλείς, γιατί ένεργοῦν ως έντολοδόχοι; Σήμερα γίνονται ριζικές άνατροπές για τίς όποιες άλλοτε θά άναστατωνόταν όλη ή Έλλάδα και σήμερα επιβάλλονται χωρίς σχεδόν άντιδράσεις.

Ή οικονομική μας κρίση μέ πολύ άπλή λόγια όφείλεται στή διαφορά μεταξύ παραγωγής και κατανάλωσης. Στόν άργό ρυθμό τής παραγωγής πού επιτυγχάνουμε άπέναντι στό ύψηλό βιοτικό επίπεδο πού μάθαμε νά ζοῦμε. "Όταν όσα καταναλώνουμε είναι πολύ περισσότερα άπό όσα παράγουμε, τότε τό οικονομικό ίσοζύγιο γέρνει πρός τήν πλευρά τών έξόδων. Ή χώρα μας για νά άντεπεξέλθει, άναγκάζεται νά δανείζεται μέ τήν έλπίδα ότι τό διαταραγμένο ίσοζύγιο θά άνακάμψει. "Όταν αυτό δέν γίνεται και οι δανειστές άπαιτούν τήν έπιστροφή τών δανεισθέντων σύν τόκω, τότε φθάνουμε στήν κρίση και στήν χρεωκοπία. Ή οικονομική κρίση, ή όποία ταλαιπωρεί και δυναστεύει τή χώρα μας είναι ή κορυφή του παγόβουνου. Είναι συνέπεια και καρπός μιās άλλης κρίσης, τής πνευματικής.

"Ήδη ή δυσαναλογία μεταξύ παραγωγής και κατανάλωσης συνιστά όχι μόνον οικονομικό μέγεθος, αλλά πρωτίστως πνευματικό γεγονός. Σημείο πνευματικής κρίσης, τό όποϊον άφορα τόσο στήν ήγεσία, όσο και στόν λαό. Μιά ήγεσία πού δέν μπόρεσε νά σταθεί ύπεύθυνα άπέναντι στό λαό, πού δέν μπόρεσε ή δέν ήθελε νά μιλήσει τή γλώσσα τής αλήθειας, πού πρόβαλε λαθεμένα πρότυπα, πού καλλιέργησε τίς πελατειακές σχέσεις, μόνον και μόνον γιατί είχε ως στόχο τήν κατοχή και τή νομή τής έξουσίας. Μιά ήγεσία πού στήν πράξη άποδεικνύεται ότι ουσιαστικά ύπονόμευσε τά πραγματικά συμφέροντα τής χώρας και του λαού.

Κι από τήν άλλη πλευρά, ένας λαός, έμείς, πού λειτουργήσαμε άνεύθυνα. Παραδοθήκαμε στήν εύμάρεια, στόν εύκολο πλουτισμό και στήν καλοπέραση, έπιδοθήκαμε στό εύκολο κέρδος και στήν έξαπάτηση. Δέν προβληματισθήκαμε για τήν αλήθεια τών πραγμάτων. Ή αυθαίρετη άπαίτηση δικαιωμάτων από συντεχνίες και κοινωνικές ομάδες μέ πλήρη άδιαφορία για τήν κοινωνική συνοχή συνετέλεσαν κατά ένα μεγάλο μέρος στήν σημερινή κατάσταση.

Ή ουσία τής πνευματικής κρίσης είναι ή άπουσία νοήματος ζωής και ό έγκλωβισμός του άνθρώπου στό εύθύγραμμο παρόν, δηλαδή ό έγκλωβισμός του στό έγκρατούμενο ένστικτο. "Ένα παρόν χωρίς μέλλον, χωρίς όραμα. "Ένα παρόν καταδικασμένο στό άνιαρό και μονότονο. Ή μετατροπή τής ζωής σ' ένα χρονικό διάστημα άνάμεσα σέ δύο ήμερομηνίες, αυτές, τής γέννησης και τής ταφής, μέ άγνωστο τό μεταξύ τους διάστημα. Σέ μία τέτοια προοπτική τό **α - σκοπο** συναγωνίζεται τό **παρά-λογο** και τόν άγώνα τόν κερδίζει πάντα τό **τραγικό**. "Όταν άπευθύνεσαι σέ νέους άνθρώπους και τούς έρωτάς: «γιατί παιδί μου παίρνεις ναρκωτικά;» και σοῦ άπαντούν: «πέστε μου σεΐς γιατί νά μίν πάρω; Δέν έλπίζω τίποτα, δέν περιμένω τίποτα, ή μόνη μου χαρά είναι όταν τρυπάω τήν ένεση και ταξιδεύω»· ή όταν έπισημαίνεις σέ ένα νέο άνθρωπο ότι παίρνοντας ναρκωτικά θά πεθάνει και εκείνος σοῦ άπαντά μέ ένα τραγικό χαμόγελο: «σεΐς δέν καταλαβαίνετε ότι έγώ παίρνω ναρκωτικά για νά ζήσω», τότε αντιλαμβάνεσαι πόσο άπίστευτα αληθινά και πόσο τραγικά έπίκαιρα είναι τά παραπάνω λόγια. Άντί λοιπόν για νόημα ζωής κυνηγήσαμε τήν εύμάρεια, τήν καλοπέραση, τήν οικονομική ισχύ. "Όταν όμως δέν ύπάρχει άλλο όραμα ζωής πέρα από τήν κατανάλωση, όταν ή οικονομική δύναμη και ή επίδειξη της γίνεται ό μόνος τρόπος κοινωνικής καταξίωσης, τότε ή

διαφθορά είναι ο μόνος δρόμος ζωής, διότι διαφορετικά, αν δεν είσαι διεφθαρμένος, είσαι ανόντος. Έτσι σκέφθηκαν και έπραξαν πολλοί, έτσι φθάσαμε στη διαφθορά και της εξουσίας, αλλά και μέρους του λαού μας. Το έρώτημα - δίλημμα του Ντοστογιέφσκι «έλευθερία ή ευτυχία;» τό ζούμε πλέον σέ όλη του τήν τραγικότητα. Διαλέξαμε μιά πλαστή ευμάρεια και χάσαμε τήν έλευθερία του προσώπου μας, χάσαμε τήν έλευθερία της χώρας μας. Σήμερα ο άνθρωπος δικαίως ίσως τρέμει μήπως μειωθεί τό εισόδημά του, αλλά δέν ανησυχεί τό ίδιο για τό έλλειμμα παιδείας πού άφορά στά παιδιά του και δέν αγωνιά για τά παιδιά πού σβήνουν μέσα στις ποικίλες έξαρτήσεις, δέν αγωνιά για τόν ευτελισμό του ανθρώπινου προσώπου. Αύτή λοιπόν είναι ή ουσία της άληθινής κρίσης και ή πηγή της οικονομικής κρίσης τήν όποία τόσο άνελήετα έκμεταλλεύονται οι σύγχρονοι «έμποροι τών Έθνών».

Στήν Σύνοδο της Ίεραρχίας έμείς, οι πνευματικοί σας πατέρες, κάναμε τήν αυτοκριτική μας, θελήσαμε νά αναμετρηθούμε μέ τίς ευθύνες μας και νά αναζητήσουμε μέ τόλημ τό μερίδιο της ένδεχομένης δικής μας υπαιτιότητας στην παρούσα κρίση. Ξέρουμε ότι κάποιες φορές σας πικράναμε, σας σκανδαλίσαμε ίσως. Δεν άντιδράσαμε άμεσα και καίρια σέ συμπεριφορές πού σας πλήγωσαν. Οι έμποροι της κατεδάφησης της σχέσης του λαού μέ τήν ποιμαίνουσα Έκκλησία του έκμεταλλεύτηκαν στό έπακρο και πραγματικά ή κατασκευασμένα σκάνδαλα και προσπάθησαν νά διαρρήξουν τήν έμπιστοσύνη σας στην Έκκλησία.

Θέλουμε νά σας πούμε ότι ή Έκκλησία έχει τό αντίδοτο της κατανάλωσης ως τρόπο ζωής και αυτό είναι ή άσκηση. Και εάν ή κατανάλωση είναι τό τέλος, γιατί ή ζωή δέν έχει νόημα, ή άσκηση είναι δρόμος, γιατί όδηγεί σέ ζωή μέ νόημα. Η άσκηση δέν είναι στέρση της άπόλαυσης, αλλά έμπλουτισμός της

ζωής μέ νόημα. Είναι ή προπόνηση του άθλητή πού όδηγεί στον άγώνα και στό μετάλλιο· και αυτό τό μετάλλιο είναι ή ζωή πού νικά τό θάνατο, ή ζωή πού πλουτίζεται μέ τήν άγάπη. Η άσκηση είναι τότε όδός έλευθερίας, έναντίον της δουλείας του περιττού. Είναι αύτή ή δουλεία πού σήμερα μας ευτελίζει.

Μας προβληματίζει ή κατάσταση της Παιδείας μας, γιατί τό σημερινό εκπαιδευτικό σύστημα άντιμετωπίζει τό μαθητή όχι ως πρόσωπο αλλά σαν ήλεκτρονικό υπολογιστή και τό μόνο πού κάνει είναι νά «τόν φορτώνει» μέ ύψη άδιαφορώντας για τήν όλη του προσωπικότητα και γι' αυτό τά παιδιά μας δικαιολογημένα άντιδρούν. Γι' αυτό αγωνιούμε για τό νέο Λύκειο πού ετοιμάζεται. Πιστεύουμε ότι όντως τά σχολικά βιβλία γράφονται μέ τήν ευθύνη της Πολιτείας, αλλά τό περιεχόμενό τους άφορά και στον τελευταίο Έλληνα πολίτη, πού περιμένει από τήν Έκκλησία του νά μεταφέρει μέ δύναμη τή δική του ταπεινή φωνή.

Αισθανόμαστε ότι όλοι οι ένοριακοί μας ναοί πρέπει νά γίνουν χώροι φιλόξενοι για τούς νέους μας, όπως είναι ήδη αρκετοί από αυτούς, στους όποιους πολλιά νέα παιδιά καταφεύγουν ζητώντας νόημα και έλπίδα.

Ξέρουμε ότι ζητάτε από έμάς, τούς Ποιμένες σας, μιά Έκκλησία μέ ήρωισμό, μέ νεύρο, μέ λόγο προφητικό, μέ σύγχρονο νεανικό λόγο, όχι έκκοσμηκευμένη, αλλά άγιαζόμενη και άγιάζουσα, μιά Έκκλησία έλευθέρα και ποιμαίνουσα μετά δύναμewς. Μιά Έκκλησία πού δέν θά φοβάται νά άμυνθεί στό πονηρό σύστημα αυτού του κόσμου, έστω κι αν ή άντίσταση σημαίνει διωγμό ή και μαρτύριο.

Η Έκκλησία είναι ο μόνος όργανισμός πού μπορεί νά σταθεί άμεσα δίπλα στον άνθρωπο και νά τόν στηρίξει. Έκκλησία όμως είμαστε όλοι μας και αύτή είναι ή δύναμή μας και ή δύναμή της. Τήν ένότητα με-

ταξύ των ποιμένων και του λαού έχουν στόχο οι έμποροι των λαών γι' αυτό προσπαθούν να την ναρκοθετήσουν. Ξέρουν ότι άμα θά «πατάξουν» τόν ποιμένα, εύκολα θά σκορπίσουν τά πρόβαρα και θά τά ύποτάξουν. Διδαχθείτε από τήν ιστορία ότι όπου ο Θεός πολεμήθηκε τελικός στόχος ήταν ο άνθρωπος και ο ευτελισμός του. Η ένανθρωπωση του Θεού είναι μεγαλύτερη καταξίωση του ανθρώπινου προσώπου. Η Εκκλησία δέν αντιμεμάχεται τήν Πολιτεία, αλλά εκείνους πού εκμεταλλευόμενοι τήν Πολιτεία και κρυμμένοι πίσω από τήν έξουσία επιχειρούν να σᾶς στερήσουν τήν έλπίδα. Νά θυμάσθε ότι για πολλούς οικονομολόγους ή παρούσα κρίση είναι κατασκευασμένη, είναι μιά κρίση - εργαλείο πού αποβλέπει στόν παγκόσμιο έλεγχο από δυνάμεις πού δέν είναι φιλόανθρωπες.

Η Εκκλησία του Χριστού έχει λόγο για τήν σημερινή κρίση κατάσταση, διότι δέν έπαψε να αποτελεί σάρκα του κόσμου, μέρος της Ιστορίας. Δέν μπορεί να άνέχεται κανένος είδους άδικία, αλλά οφείλει να δείχνει έτοιμότητα για μαρτυρία και μαρτύριο. Γνωρίζουμε ότι οι άνθρωποι δίπλα μας πεινούν, βρίσκονται σε ένδεια, ασφυκτιούν οικονομικά, ή απελπισία πολλές φορές κυριεύει τήν καρδιά τους. Τό γνωρίζουμε γιατί πρώτος σταθμός τους στην αναζήτηση έλπίδας είναι ο Ναός της περιοχής τους, ή ένορία τους. Στόχος και άγώνας μας είναι ή κάθε ένορία

να γίνει τό κέντρο απ' όπου όλη ή ποιμαντική δραστηριότητα της τοπικής Εκκλησίας θά άγκαλιάσει όλη τήν τοπική κοινωνία.

Απόφασή μας είναι να δημιουργήσουμε ένα παρατηρητήριο κοινωνικών προβλημάτων προκειμένου να παρακολουθήσουμε από κοντά και να αντιμετωπίσουμε με τρόπο μεθοδικό τά προβλήματα πού δημιουργεί ή παρούσα κρίση. Στόχος μας είναι να αναπτύξουμε τό προνοιακό έργο της κάθε ένορίας ώστε να μην υπάρχει ούτε ένας άνθρωπος πού να μην έχει ένα πιάτο φαγητό. Γνωρίζετε και σεις ότι στό σημείο αυτό ή Εκκλησία επιτελεί τεράστιο έργο. Τό γνωρίζετε, γιατί πολλοί από σᾶς αυτή τήν προσπάθεια της ένορίας σας τήν στηρίζετε έθελοντικά και τήν ενισχύετε οικονομικά. Σᾶς καλοϋμε να πλαισιώσετε ο καθένας και ή καθεμιά τήν ένορία σας για να αντιμετωπίσουμε από κοινού τίς δύσκολες αυτές ώρες.

Ο λαός μας πέρασε και άλλοτε και φτώχεια και πείνα, αλλά άντεξε και νίκησε γιατί τότε είχε όράματα. Όλοι μαζί μπορούμε να βοηθήσουμε τόν ένα και ο ένας τούς πολλούς. Ο Θεός δέν μάς έδωσε πνεύμα δειλίας, αλλά δυνάμεως και άγάπης. Μέ αυτό τό πνεύμα, συσπειρωμένοι γύρω από τήν μεγάλη μας οικογένεια, τήν Εκκλησία, επισημαίνοντας τά λάθη μας, αναζητώντας νόημα ζωής στην άγάπη, θά βγοϋμε από αυτή τή δύσκολη ώρα.

Η ΙΕΡΑΡΧΙΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Γιά περισσότερες πληροφορίες στό διαδίκτυο

1. www.ecclesia.gr
2. www.myriobiblos.gr

«ΠΡΟΣ ΤΟ ΛΑΟ». Έκδοση της Ιερᾶς Συνόδου της Εκκλησίας της Ελλάδος,
 Ίασιου 1 - 115 21 Αθήνα, τηλέφωνο 210-7272.204.

Διανέμεται δωρεάν μέ τή φροντίδα των Ιερών Μητροπόλεων.

Τύποις Άποστολικής Διακονίας της Εκκλησίας της Ελλάδος.